

SİRACƏDDİN SƏRKƏROV - 80

Əməkdar elm xadimi, kimya üzrə elmlər doktoru, professor, bitki mənşəli maddələrin kimyasının öyrənilməsi sahəsində Azərbaycanda və onun hüdudlarından kənarında tanınmış mütəxəssis Siracəddin Vəli oğlu Sərkərovun bu il 80 yaşı tamam olur.

S.V.Sərkərov 28 dekabr 1934-cü ildə Qusar rayonunun Yuxarı Tahirçal kəndində anadan olmuşdur. 1952-ci ildə bu kənddə orta təhsilini başa vuraraq Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun əczaçılıq fakültəsinə daxil olmuş və 1957-ci ildə bu təhsil ocağını müvəffəqiyyətlə bitirmişdir. 1961-ci ildə Azərbaycan EA Botanika İnstitutunun aspiranturasına daxil olmuş və SSRİ EA-nın Leningrad (indiki Sankt-Peterburq) şəhərində yerləşən Botanika İnstitutunun “Təbii birləşmələrin kimyası” laboratoriyasına ezam olunmuşdur. 1964-cü ilə qədər həmin laboratoriyada tədqiqatlar apararaq böyük təcrübə toplayan S.V.Sərkərov 1967-ci ildə SSRİ EA N.D.Zelinski adına Üzvi Kimya İnstitutunda namizədlik dissertasiyasını müdafiə etmişdir. Bundan sonra alim təbiətinə xas olan dəqiqlik və özünə tənqidi yanaşma prinsipi ilə elmi tədqiqatlarını uzun illər boyu davam etdirmiş, əldə etdiyi nəticələr və yeniliklərin dürüstlüyünə təkrar-təkrar əmin olduğundan sonra 1991-ci ildə Özbəkistan EA akademik A.S.Sadikov adına Bioüzvi Maddələrin Kimyası İnstitutunda “Mürəkkəbçiçəklilər fəsiləsindən olan bitkilərin terpenoid və fenol törəmələrinin öyrənilməsi” mövzusunda “Bioüzvi kimya, təbii və fizioloji fəal maddələrin kimyası” ixtisası üzrə doktorluq dissertasiya işini böyük uğurla müdafiə edərək, kimya elmləri doktoru elmi adını almışdır.

S.V.Sərkərov 1964-1972-ci illərdə AMEA Botanika İnstitutunun Bitki ehtiyatları şöbəsində kiçik elmi işçi, 1972-1988-ci illərdə böyük elmi işçi, 1988-2004-cü illərdə aparıcı elmi işçi vəzifələrində işləmiş, 2004-cü ildən bu günə qədər baş elmi işçi vəzifəsində çalışır.

Botanika İnstitutunda işlədiyi uzun illər ərzində o, həmişə işgüzarlığı, prinsiplial mövqeyi və alicənablığı ilə seçilmişdir. Daima öz üzərində işləmək bacarığı, elmi axtarışda olması məşğul olduğu nadir sahəyə dərinəndən yiyələnməkdə ona təkan vermişdir.

S.V.Sərkərov elmi tədqiqatlarını aşağıdakı istiqamətlərdə aparmışdır:

- bitkilərdən fizioloji fəal maddələrin fərdi şəkildə ayrılması, yeni fiziki-kimyəvi metodlardan istifadə etməklə məlum maddələrin identifikasiyası;

- yeni maddələrin quruluş və stereokimya formullarının təyin edilməsi, onların bitki orqanizmində rolunun, biosintezinə xarici mühit amillərinin təsirinin aşkar edilməsi, biogenetik qohumluq əlaqələrinin müəyyən edilməsi;

- yeni fizioloji fəal maddələrin quruluş formulları əsasında fizioloji fəallığın istiqamətinin müəyyən edilməsi və yeni dərman preparatlarının yaradılmasında istifadə imkanlarının araşdırılması;

- alınmış fərdi maddələrdən bitki sistematikasının növ mənsubiyyətinə aid mübahisəli məsələlərin həllində - xemotaksonomiyasında istifadə edilməsi.

S.V.Sərkərov tərəfindən mürəkkəbçiçəklilər, çətirçiçəklilər və s. fəsilələrdən olan 40-dan çox bitki növlərindən müxtəlif sinif birləşmələrə aid edilən 200-ə yaxın maddə fərdi şəkildə alınmış, 300-dən artıq maddə identifikasiya edilmiş və elm üçün yeni olan 45 maddənin fəza quruluşu formulları təyin edilmişdir. Yumurta şəkilli ilankölgə növündən alınmış seskviterpen laktonlardan badxizin və badxizinin yanılarda müalicəedici təsiri öyrənilmiş, badxizinin 2%-li yağ məhlulu preparatının kliniki yoxlamaları Farmokoloji Komitənin icazəsi ilə keçmiş SSRİ Müdafiə Nazirliyinin Hərbi-Tibbi Akademiyasında (Sankt-Peterburq) və Meçnikov adına Xəstəxananın Dəri Xəstəlikləri Klinikasında (Sankt-Peterburq) sınaqdan keçirilmiş və müsbət rəylər alınmışdır. Müəllif tərəfindən həmçinin badxizinin yaddaşı qoruma təsirinin məlum “Neotropil” preparatından 2-3 dəfə güclü effektdə malik olduğu aşkar edilmişdir.

S.V.Sərkərov 1989-1990-cı illərdə SSRİ EA akademik M.M.Şemyakin adına Bioüzvi kimya İnstitutunun “Biogen” Sahələrarası Elmi-Texniki Kompleksinin qrantı əsasında “Bitki mənşəli fizioloji fəal seskviterpen laktonlar” mövzusunun aparmışdır.

S.V.Sərkərovun tədqiqat işlərinin nəticələri

respublikada (Azərbaycan MEA-nın Məruzələri, АМЕА-nın Xəbərləri (biologiya və tibb elmləri)) və xaricdə çıxan nüfuzlu jurnallarda (Общая химия, Прикладная химия, Растительные ресурсы, Химия природных соединений, Бюллетень экспериментальной биологии и медицины, Acta Crystallographica) öz əksini tapmışdır. O 280-dən çox elmi əsərin, o cümlədən, 2 monoqrafiya, 5 müəlliflik şəhadətnaməsi və 4 patentin müəllifidir. S.V.Sərkərovun Beynəlxalq konqres, konfrans və simpoziumlarda təqdim etdiyi məruzələr həmişə maraqla dinlənilmiş və yüksək dəyərləndirilmişdir.

S.V.Sərkərov kadr hazırlığına da çox böyük məsuliyyətlə yanaşmışdır. Alimin elmi rəhbərliyi altında 8 elmlər namizədi və 1 elmlər doktoru hazırlanmışdır. Hazırda o, fəlsəfə doktoru hazırlığı üzrə 6 dissertantın elmi rəhbəridir. Onun kadr hazırlığına münasibətdə çox ciddi və prinsipial mövqedən çıxış etməsi respublika hüduqlarından kənar da əks-səda doğurmuşdur. Bu baxımdan, S.V.Sərkərovun Qazaxıstan Respublikasında kimya, farmakologiya və tibb profilləri üzrə elmi və elmi-pedaqoji kadrların magistratura, PhD və doktorantura yolu ilə hazırlanması işində elmi rəhbər kimi rəsmi dəvət alması heç də təsadüfi deyildir.

S.V.Sərkərovun Botanika İnstitutun Elmi Şurasının və institutun nəzdində fəaliyyət göstərən Müsdafiə Şurasının üzvüdür. Onun elmə ciddi münasibəti və prinsipliliyi Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissi-

yasının biologiya və kənd təsərrüfatı elmləri üzrə ekspert şurasının üzvü kimi dissertasiyaların və attestasiya sənədlərinin qiymətləndirilməsi işində özünü təsdiq etmişdir. Məhz bu xüsusiyyətlərinə görə görkəmli alim dəfələrlə Azərbaycan Tibb Universitetinin Əczaçılıq Fakültəsində Dövlət İmtahan Komissiyasının sədri olmuşdur.

S.V.Sərkərov eyni zamanda sadə, xeyirxah, həqiqətin gözünə düz baxmağı bacaran, insanlarda səmimiyyəti yüksək qiymətləndirən, öz əqidəsini gözə xoş görünmək xatirinə heç vaxt qurban verməyən mübariz və eyni zamanda sülhsevər bir insan və geniş dünyagörüşünə malik alim kimi tanınmışdır.

S.V.Sərkərovun elmi-pedaqoji fəaliyyəti ölkə və akademiya rəhbərliyi tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. O Əməkdar elm xadimi fəxri adına layiq görülmüş, Əmək veteranı medalı və dəfələrlə АМЕА Rəyasət Heyətinin Fəxri Fərmanları ilə təltif edilmişdir.

Biz, Botanika İnstitutunun çoxsaylı əməkdaşları adından Sirac müəllimi 80-illik yubileyi münasibəti ilə səmimi qəlbədən təbrik edir, ona uzun ömür, can sağlığı, elmin tərəqqisi naminə yorulmaq bilmədən çalışdığı çətin və şərəfli yolda bundan sonra da tükənməz enerji ilə yazıb-yaratmasını və daha yüksək nailiyyətlər əldə etməsini arzulayırıq.

*AMEA Botanika İnstitutunun direktoru,
b.e.d., prof., АМЕА-nın mü.üzvü V.M.Əlizadə*